

гось уже досягнутого, його навряд чи можна назвати перспективним. Отже, є очевидним, що стратегії можуть бути перспективними і ретроперспективними.

Стратегія політичної кампанії визначає стратегію політичної реклами. Описана вище «парадигма Клінтона—Буша» зводиться до протиставлення інноваційної і охоронної стратегій, може мати різні інтерпретації. Так, вона цікаво відродилася через українську специфіку в 1994 році. Г. Почепцов порівнював захисні стратегії Дж. Буша і Л. Кравчука і дійшов висновку, що при побудові моделі політичної реклами можливі дві стратегії. Згідно з однією з них: політтехнологи досягли певних результатів, а опонент може все зруйнувати. Це було стратегією Л. Кравчука, коли стверджувалося, що прихід до влади Л. Кучми призведе до громадянської війни в Україні. Л. Кравчук ставив собі за заслугу саме відсутність серйозних конфліктних ситуацій у країні. Друга модель потребує іншого підходу (і він був здійснений командою Л. Кучми): «вони» мали всі можливості, чого ж «вони» в результаті досягли? Р. Рейган прийшов до перемоги під гаслом: «Зробимо Америку знову великою!» [3, с. 34]. Заклики до відновлення «великої Росії» на противагу «великим потрясінням» використовували під час практично всіх російських загальнофедеральних виборчих кампаній з 1993 по 2000 рік.

Характерною особливістю українського суспільства стало дедалі більше занурення в політичне життя, що

свідчить про активну «комерціалізацію» політики та «політизацію» реклами. Це «перемикає» увагу електорату з політичних програм, стратегічних соціальних цілей на привабливе «політичне дійство». Водночас рекламна ідея завжди спрямована на «болюче місце» споживача, вона є рекламним креативом, тобто варіацією на задану тему. Отже, слід зазначити, що в політичній рекламі використовуються теоретичні та практичні напрацювання комерційної реклами: дослідження, медіа-планування, основні закони і правила рекламної продукції.

Джерела

1. Лисовский С. Ф., Евстафьев В. А. Избирательные технологии: история, теория, практика. — М., 2000. — С. 119.
2. Нагорняк Т., Ганчаускайте Д. Політичні графіті у контексті виборчої президентської кампанії-2004 в Україні (регіональний аспект) // Трибуна. — 2004. — № 11–12. — С. 29.
3. Пухкал О., Дикий О. Політичний маркетинг // Вісник Акад. прав. і соц. відносин Федер. профспілок України. — 2002. — № 1(14).
4. Радунські П. Проведення виборчої кампанії — форма виборчої комунікації // Політичні партії в демократичному суспільстві. Спецвипуск. — К.: Український центр політичного менеджменту, 2005. — С. 97–98.

5

Діалектична основа методології ефективного правового державотворення, господарювання і прогнозування розвитку країни

Марина БОЙКОВА,
студентка IV курсу юридичного факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Надзвичайно згубним для країни і громадян є науково не обґрунтовані, а тому неправильно визначені стратегічні цілі і способи їх досягнення.

Природний сенс і стратегія існування всього живого на землі полягає в тому, щоб вижити самому і дати якомога більше здорового потомства. Лише для людини, як для винця розвитку природи, життєве завдання складніше: не тільки досягти статево зрілого віку, а й найбільшою мірою розвинути, реалізувати потенціал своєї особистості, не просто народити здорових дітей, а й виховати їх гідними і грамотними громадянами, які в змозі в подальшому розвинути себе і суспільство до вищого рівня порівняно з досягненнями попередніх поколінь.

Для успішного державотворення, господарювання і прогнозування недостатньо знати природні цілі людства. Необхідно встановити також об'єктивні закони, спираю-

чись на які можна розробляти та реалізовувати найефективніші правові рішення, що встановлюють найкоротший і найнадійніший шлях до цієї мети.

Відомими сучасній філософській науці загальними критеріями оцінки і прогнозування розвитку всього сущого є **три закони діалектики: єдності і боротьби протилежностей, переходу кількості в якість, заперечення заперечення**. Вони потужно, однозначно і нездоланно управляють всіма природними явищами, процесами і системами. Водночас є простими і зрозумілими для практичного використання. Очевидно, що ці закони визначають лише загальні критерії, напрями і тенденції оцінки функціонування і прогнозування розвитку держави.

Сутність першого закону (єдності і боротьби протилежностей) полягає в тому, що все існуюче складаєть-

ся із протилежностей, які, будучи органічним (нероздільним) цілим за своєю природою, перебувають у постійній конкурентній боротьбі і суперечності, що забезпечує невичерпне внутрішнє джерело руху і розвитку всього суцього. Так, боротьба хижаків та їхніх жертв у живій природі оздоровлює обидві сторони, котрі просто не можуть жити й розвиватися одне без одного.

Як впливає із цього закону і досвіду найуспішніших держав, необхідне для ефективного природного розвитку держави, суспільства і громадян повноцінне конкурентне середовище створюється тільки приватною власністю з її потужною мотивацією і змагальністю, повною незалежністю кожної гілки влади, включаючи так звану четверту – засоби масової інформації, багатопартійністю і справжньою (конкурентною) демократією. Цього не було в СРСР та інших державах соціалістичного табору, що зумовило закономірну зміну державного ладу в них.

Справжня (конкурентна) демократія означає однако-ве для всіх громадян право (не декларативне, а реальне) не тільки обирати, а й бути обраними. У демократичній державі громадяни потрапляють у владу через обрання кандидатів із партійних списків. Тому змінами до Закону «Про політичні партії в Україні» слід забезпечити кожному бажаному можливість участі в обов'язковому конкурсному заміщенні будь-якої партійної посади (включаючи лідера), яка мусить оголошуватися вакантною через певний період. Так само мають формувати і партійні списки кандидатів на вибори у владу. Партії, котрі претендують на управління конкурентною демократичною державою, зобов'язані самі бути такими! Неконкурентно обрана, безопозиційна, монолітна керівна партійна команда односторонньо діалектично неминує і швидко потопить і партійний, і державний корабель. Історія КПРС і СРСР неспроста не це довела.

Другий діалектичний закон (переходу кількості в якість) демонструє, що накопичення до певного порога (вузла) кількісних змін у будь-якому явищі, процесі невідворотно приводить у точно визначений вузловий момент до якісних змін. Так, поступове нагрівання води змінює її кількісні температурні параметри і при 100 °C перетворює на пару. А нагрівання льоду до 0 °C перетворює твердий стан води у рідкий.

Закон указує на природний (причинно-наслідковий і поступовий) шлях кардинальних якісних змін в державі і суспільстві: нешвидко, крупинка до крупинки, накопичуються потрібні кількісні складові цих змін, і лише за досягнення їх критичного рівня відбуваються самі зміни.

Установлення закономірної динаміки і моменту якісних змін – завдання і свідчення професійності державного діяча та прогнозіста. Вони мають обґрунтувати, що саме, в якій послідовності, в який час і за які кошти для цього потрібно зробити, які труднощі й недоліки очікують на шляху до мети. У цьому полягає сутність і, як мовиться, вищий пілотаж державотворення, господарювання і прогнозування.

Третій закон діалектики (заперечення заперечення) має прояв у тому, що нове завжди заперечує (відкидає, змінює) старе і посідає його місце. Але поступово вже саме перетворюється із нового на старе і заперечується ще новітнішим тощо, до безкінечності. Сутність таких змін полягає у невідворотній наявності в будь-якому явищі зародків таких складових елементів, які, розвиваючись, перетворюються на могильників того, хто їх породив. У цьому природному процесі проявляється також і дія першого та другого законів діалектики, оскільки відбувається постійна єдність і боротьба складових елементів між собою, що приводить у певний момент до переходу кількісних показників їхньої взаємодії у нову якість. Це свідчить про взаємозв'язок, взаємопроникнення і взаємодоповнення основних законів розвитку, який

є вищою формою руху. А рух своєю чергою виступає основою будь-якого розвитку, безкінечною спіраллю життя, кожен виток якої повторює на вищому рівні те, що вже було раніше.

Третій діалектичний закон вимагає ще на початковій стадії виявляти, аналізувати і правильно оцінювати заходки всіх невід'ємних (органічних) складових явища, процесу, рішення, які з часом, з розвитком почнуть домінувати, хоронячи те, що їх породило! Інакше важкі помилки неминучі.

На прикладі найуспішніших країн, використовуючи потужні можливості вказаних діалектичних законів, проведемо короткий ретроспективний факторний аналіз еволюційно-природних шляхів і способів державотворення. Для прогресу людства і розвитку країни особливої ваги набуває народовладдя та справжня демократія у державі і партіях.

Ясна річ, неконкурентна ситуація, як і все, що суперечить діалектичним законам розвитку природи, не може довго існувати. Тим паче що починає домінувати зростання продуктивних сил і пов'язаний з цим розвиток суспільно-економічних відносин, що ускладнює функції управління державою, впоратися з якими монархія не в змозі.

З'являється діалектична необхідність демократизації і демонополізації влади через залучення у процес управління державою широких верств населення. Це не тільки підвищило ефективність управління, а й дало простір для реалізації потенціалу і розвитку особистості громадян, що відповідає природній меті людства.

Влада стала обиратися народом і розділятися на три офіційні гілки: **законодавчу, виконавчу і судову**, що збалансовують і контролюють одна одну. Пізніше їх доповнює **неофіційна четверта – ЗМІ**.

Виникає нагальна об'єктивна необхідність політичних партій. Вони стають центрами активізації і структуризації суспільства, навколо яких за відповідною ідеологією, своїми інтересами, симпатіями і перевагами об'єднуються громадяни. Партії починають виконувати роль головного механізму народовладдя і демократичного управління державою. Це детермінувало потребу максимальної конкурентної демократизації самих партій: кожен член партії має законне право не лише обирати, а й пропонувати свою кандидатуру на конкурсне обрання до керівних органів та на будь-яку посаду, включаючи лідера партії. Таким чином, у подальшому через механізм конкурентних парламентських виборів гарантовано обираються у владу кращі із кращих громадян. Наголосимо, що в нас нині через відсутність справжньої демократії у залежних від олігархічних кланів «кишенькових» авторитарних партіях люди змушені обирати лише менше зло із запропонованих їм варіантів. Отже, діалектичний перебіг еволюційного розвитку суспільства детермінував формування **законодавчої гілки влади** за найкращою системою «подвійного сита»: партійного й електорального. Партії підтримують своїм ресурсом (інформаційним, матеріальним тощо) в кожному мажоритарному окрузі свого кандидата, запропонованого територіальними партійними осередками на основі самовисування і конкурсного відбору бажаних. Виборці оцінюють конкуруючі між собою передвиборні програми, обіцянки, авторитет, професійність, заслуги і результати попередньої діяльності партій та їхніх кандидатів, наділяючи довірою найдостойніших.

Політично доцільно і справедливо, що обраний за такою системою депутат не має права упродовж всієї каденції під загрозою автоматичного позбавлення мандата виходити зі своєї партії та її фракції. Тільки в цьому – надійна гарантія пріоритету виконання волі виборця, ефективної і стабільної командної роботи влади та недопущення політичної корупції шляхом підкупу депу-

татів. Обраний за такою системою парламент автоматично структурується, створює опозицію меншості і коаліцію більшості, яка формує **виконавчу гілку влади** – уряд на чолі з лідером найбільшої в коаліції партії. Це гарантує відповідальну, злагоджену, ефективну командну роботу обох гілок влади і дає можливість уряду та партіям, що його сформували, реалізовувати через прийняття законів свої обіцянки народу та необхідні владні рішення і партійні програми.

Очевидно, що викладене визначає парламентську форму правління як найефективнішу, діалектично вваженішу, зі справжньою конкурентною демократією і повним народовладдям. На відміну від президентської, вона не може бути авторитарною і дає змогу у максимально демократичний і дискусійний (діалектичний) спосіб напрацьовувати, приймати та реалізовувати владні рішення, що гарантує їхню високу якість. Держава у такий спосіб забезпечується від одноосібного, некомпетентного, корумпованого, непатріотичного й антинародного управління. Гарантується відсутність двох центрів прийняття виконавчих рішень (президент, прем'єр), а також баланс прав і відповідальності виконавчої влади. Не виникає ситуація, типова для президентської форми правління, коли рішення приймає президент, а відповідальність покладається на уряд. Як наслідок його неодноразово змінюють, прикриваючи цим свою некомпетентність.

Як свідчить теорія і досвід успішних держав, діалектично неможливо досягти високої ефективності у державотворенні, господарюванні, боротьбі з корупцією і злочинністю (включаючи підкуп, залякування виборців і фальсифікацію результатів виборів) без забезпечення справжньої незалежності **третьої (судової) гілки влади і так званої четвертої – ЗМІ**. Вони покликані виконувати органічно притаманні всьому живому природній функції імуннозахисної і сигнально-больової системи, роль контролерів і санітарів суспільства, рупора гласності та інформатора народу, зворотного зв'язку між суб'єктами і об'єктами управління. Творець комп'ютера та інформатики – однієї із прогресивних наук ХХ століття – Норберт Вінер математичними методами неспростовно довів, що будь-яка система (в тому числі суспільство і держава), в якій обмежено своєчасне поширення достовірної інформації про негативні явища та відсутня адекватна реакція на проблеми і зміни (зовнішні і внутрішні), приречена на виродження і загибель.

Надзвичайно важливою в сучасних умовах правового нігілізму, корупції і відсутності судів присяжних є діалектична нагальна потреба термінового **переходу на виборне формування судової гілки влади**, включаючи прокуратуру з правами нагляду за виконанням законів і розслідуванням злочинів. Народ – єдине джерело незалежної від інших гілок влади. Тому конкретні судді і прокурори мусять обиратися на конкурентних засадах територіальними громадами, а їхні керівні органи – на відповідних зібраннях та з'їздах обраних суддів і прокурорів.

Діалектичні закони вимагають також термінової **реорганізації державних ЗМІ у суспільні** шляхом переходу на обрання народом їхнього регіонального керівництва і фінансуванню окремою статтею закону про Державний бюджет у відповідному відсотку. На відміну від вертикалі авторитарної виконавчої влади, система управління суспільними ЗМІ має формуватися у найдемократичніший спосіб: знизу – вгору. Територіальні громади обирають на конкурсній основі голів регіонального органу управління суспільних ЗМІ, а вони у такий самий спосіб обирають і контролюють діяльність загальнонаціонального керівника. Найпершим і найважливішим кроком у виправленні нинішньої ситуації та побудові ефективної держави і громадянського суспіль-

ства мусять стати прийняття нових, діалектично виважених, базових законів державотворення: Конституції, про судоустрій і правоохоронні органи, про Кабінет Міністрів, Президента, місцеве самоврядування, суспільні ЗМІ, політичні партії, вибори, референдум, реституцію загальнонародної власності (реприватизацію) тощо. Їхній зміст, спосіб розробки та ухвалення повинні відповідати законам діалектики, принципам справжньої, конкурентної демократії та реального народовладдя.

Виняткова важливість для державотворення названих фундаментальних документів детермінує нагальну потребу їхньої розробки у найефективніший, хоча й витратний конкурсний багатоваріантний (стосовно кожного документа) спосіб. Народ загалом не може і не повинен розробляти закони. Це мусять робити наймані ним фахівці. Проте він має виключне право на прями управлінські функції: самостійно, без посередників-депутатів оцінювати найголовніші для державотворення і власної долі рішення шляхом їхнього всенародного обговорення.

Викладена діалектична методологія і проведений на її базі ретроспективний аналіз світового досвіду дає змогу легко спрогнозувати нетривалість нинішньої ситуації, оскільки вона суперечить об'єктивним законам розвитку суспільства. Відсутність справжньої (конкурентної) демократії в авторитарних країнах колишнього соціалістичного табору виключає в принципі можливість розвивати в них конкурентну економіку, науку, технології, кадри, нові ідеї тощо – те, що забезпечує високий світовий рівень держав та їхній прогрес.

Природною і тому потужною рушійною силою розвитку нашої країни може стати лише діалектична основа правового державотворення та господарювання, повне народовладдя і справжня демократія. Прискорити ж поступ України цивілізованим шляхом допоможе ідеологічна демократична партія, в основу статуту і програми якої буде покладено природну мету майбутнього громадянського суспільства і діалектичний (конкурентно-демократичний) спосіб її досягнення.

Така партія має чітко сформулювати національну ідею України, сутність якої має полягати в наданні можливості кожному громадянину реалізувати потенціал і природну життєву мету в своїй демократично-правовій державі і громадянському суспільстві.

Підсумовуючи, слід підкреслити абсурдність звинувачень, що демократія і парламентська форма правління – причина всіх негараздів у державі, бо вони, мовляв, ведуть до безладу і хаосу. Справді, це певною мірою відповідає дійсності – проблеми є.

Геніальний ключ до розуміння цього питання свого часу дав всевітньо відомий англійський філософ і економіст Адам Сміт (1723–1790): «Усі хвороби демократії можуть бути вилікувані ще більшою демократією».

Відзначимо, що Україна, Білорусія, Росія, інші країни СНД не йдуть поки що цим шляхом. Мало того, вони крокують у зворотному стосовно історичного прогресу напрямі, орієнтуючись на недопущення демократії і розвиток авторитарної президентської форми правління, на повернення корупційної виборчої системи, посилення залежності судової гілки влади та ігнорування створення суспільних ЗМІ. Тому прогноз зробити нескладно: зміни – не за горами.

Джерела

1. Аристотель. Сочинения. – М.: Мысль. – 1981. – Т. 3. – С. 61.
2. Закон України «Про політичні партії в Україні» // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 23. – Ст. 118.